

Ziraat Fakültesi Ziraî Araştırma Enstitüsünün Kuruluş İşleyiş ve Fonksiyonu

Fahrettin Tosun(1)

Giriş

Yüksek öğretim müesseselerinin, özellikle üniversitelerin görevi "eğitim", "araştırma" ve "yayım" olmak üzere üç genel bölüme ayrılmaktadır. Eğitim, yüksek tahsil çağına gelmiş gençliğe modern ilim ve tekniği öğretmek, bunlara kendi çalışma dallarında memleket problemlerini tesbit etme, bunları araştırma ve uygulama yeteneğini kazandırma şeklinde tezahür etmektedir.

Araştırma faaliyeti ise memleket problemlerinin tesbiti, bu problemlerin ilmi yönden incelenmesi ve araştırılması, araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre problemin halli için uygulanması gereken ilmi ve teknik usul ve yolların bulunması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Üniversitelerin yayım faaliyeti de üniversitede geliştirilen araştırma sonuçlarının, teknik ve ilmi bilgilerin halka ulaştırılmasıdır.

Üniversitelerin bu üç görevi arasında önemlilik bakımından bir sıralama yapmak mümkün değildir. Ancak, burada araştırma faaliyeti olmaksızın tesirli bir yayım ve memleket gerçeklerine uygun bir eğitim yapmaya imkân olmadığını belirtmek gerekir. Eğitimde, özellikle uygulamalı bilim dallarında, yabancı memleketlerde yapılan araştırma sonuçlarına dayandırılan öğretim bir çok hallerde memleket gerçekle-

rinden uzak olmaktadır. Bu bakımdan, yüksek öğretimin memleketimiz şartlarında yapılan araştırma sonuçlarına dayandırılması zorunluğu vardır. Bu da ancak, üniversitelerin geniş araştırma faaliyetlerine girişmeleri ve memlekette araştırma yapan diğer müesseselerle sıkı ilişki kurmaları ile mümkündür.

Memleketimizde yayım yoluyla halk hizmetine sunulacak ilmi ve teknik bilgilerin mutlaka memleketimiz şartlarında yapılan denemelerden elde edilen bilgilere dayanmasının şart olduğu da gayet açıktır. Bu bakımdan üniversitemizde memleket gerçeklerine uygun bir eğitimin yapılabilmesi ve memleket ekonomisini etkileyebilecek teknik bilgilerin halka ulaştırılabilmesi için araştırma faaliyetine öncelik tanınmasına şiddetle ihtiyaç vardır.

Kuruluş

Bir halk üniversitesi olan Atatürk Üniversitesinde, kuruluşundan beri faaliyette bulunan *Ziraat Fakültesi*'nde bölge çiftçisine yardımcı olmak gayesiyle araştırma faaliyetine önem verilmiş ve araştırmaları organize etmek üzere 1961 yılında fakülte bünyesinde bir "*Ziraî Araştırma Enstitüsü*" kurulmuştur.

Ziraî Araştırma Enstitüsünün görevi fakültenin muhtelif bölüm ve kürsüleri tarafından hazırlanan ve yürütülen araştırmaları organize etmek,

(1) Ziraat Fakültesi, Ziraî Araştırma Enstitüsü Müdürü.

araştırmaları daha çok Doğu Anadolu-
nun ziraat problemlerinin haline ynelt-
mek, bölüm ve kürsüler arasında kor-
dinasyon kurmak ve araştırmaların gerek-
rektirdiği ihtiyaç ve imkânları temin
etmektedir.

Ziraat fakültesinde her araştırma
bir projeye bağlanmak suretiyle yapılı-
maktadır. Araştırma Enstitüsü bir ta-
raftan araştırmalara gerekli imkânları
sağlarken diğer taraftan da araştırma
projelerinin hazırlanmaları ve yrtl-
melerini kontrol altında bulundurmaktadı-
r. Bu görevi yapabilmesi için bir
müdürlükle idare edilen Araştırma Ens-
titsnn biri "İlim Kurulu" diğeri
"Yönetim Kurulu" olmak üzere iki
kurulu vardır.

İlim Kurulu, her bölüm ve kürsüden
seçilen birer üyeden teşkil olunmaktadır.
Fakültenin herhangi bir bölüm veya
kürsüsündeki bir veya birkaç ele-
man tarafından hazırlanan bir araştırma
projesi, projeyi hazırlayan elemanın
akademik nvanı ne olursa olsun, Araş-
tırma Enstitüsü İlim Kurulunda gaye,
metod ve çalışma plnı bakımından
kontrol edilerek kabul veya red edilir.
Reddedilen projeler gerekli düzeltme-
ler yapıldıktan sonra tekrar İlim Kuru-
luna getirilebilir. Kabul edilen projeler
Araştırma Enstitüsünün sağladığı im-
knlarla hazırlayan elemanlarca yrr-
lğe konur. Projeyi yürütenler her yıl
araştırmadan elde edilen sonuçları bir
gelişme raporu halinde Araştırma Ens-
titsne bildirmekle yükümlüdürler. Ge-
lişme raporları yeterli olmayan araş-
tırmalara ayrılan tahsisat kesilir.

Araştırma Enstitüsü Yönetim Ku-
rulu da fakülte elemanları arasından
görevlendirilen dört üyeden meydana

gelir. Yönetim Kurulunun görevi araş-
tırma projelerinin hazırlanmasında ve
organizasyonunda fakülte elemanlarına
ve araştırmaların yönetim ve imkân-
ların sağlanması Enstitü Müdürüne
yardımcı olmaktadır.

Yukarda yapılan açıklamalardan
da anlaşılacağı gibi; fakltece yapılan
araştırmaların Araştırma Enstitüsü gibi
bir kuruluşla bir elden yönetilmesinin
Çeşitli faydaları vardır: İlk olarak,
fakültedeki her bölüm veya krs tara-
fından yapılacak araştırmalar için ge-
rekli ihtiyaçların bölüm ve kürsüler
tarafından ayrı ayrı aranması ve temin
edilmesi yerine bu işler Enstitü Müdür-
lüğü tarafından yapılmaktadır. Böylece
hem bölüm ve kürsülerin boşuna zaman
israfı önlenmekte, hem de araştırmalar
için gerekli olan pahalı alet ve makina-
ların her bölüm veya krs tarafından
yapılacak mükerrer mbayalardan kaı-
nılmaktadır. İkinci olarak Araştırma
Enstitüsü bölüm ve kürsüler arasında
ilişkiler kurarak çeşitli bilim dallarını
içine alan müşterek projelerin hazırlan-
masını teşvik etmektedir. Son olarak,
fakltece ele alınan projeler takip
edilerek kontrol altında bulundurul-
makta ve araştırmalardan elde edilen
sonuçlar en kısa zamanda neşredilerek
ilgililerin istifadesine sunulmaktadır.

Faaliyet

Ziraat Araştırma Enstitüsünün, 1962
yılından beri organize ettiği ve yönet-
tiği toplam proje sayısı 152 tanedir.
Bu projelerin bir kısmı uzun vadeli
olup bölgenin ziraat problemlerini ele
alan araştırmaları kapsamaktadır. Bir
kısmı ise kısa vadeli araştırmalardır.

Araştırma Enstitüsünce organize
edilen projelerin fakültenin bölüm ve

Cetvel: 1. Araştırma Enstitüsü tarafından organize edilen araştırma projelerinin bölüm ve kürsülere göre dağılışı.

Bölüm veya Kürsü	Proje Sayısı				Toplam
	Halen devam eden projeler	Sonuçlanan Projeler			
		Araştırma Bülteni	Tez	Enstitü Yılığında	
Zootekni	8	10	5	6	29
Tarla bitkileri	16	6	5	5	31
Toprak	12	—	9	8	29
Kültürteknik	10	1	7	1	19
Ziraî Ekonomi	2	2	8	3	15
Bağ-Bahçe	4	1	2	2	10
Bitki Koruma	4	1	2	1	8
Süt Teknolojisi	3	3	1	—	7
Mikrobiyoloji	1	2	1	—	4
Toplam	60	26	40	26	152

kürsülerine göre dağılışı Cetvel: 1'de gösterilmiştir.

Cetvel: 1'in incelenmesinden de anlaşılacağı gibi; Araştırma Enstitüsü tarafından organize edilen 152 projeden 92 tanesi sona ermiştir. Tamamlanan bu projelerden 26 tanesinden elde edilen sonuçlar "araştırma bültenleri" halinde neşredilmiş, 40 tanesi doktora veya doçentlik tezi olarak kullanılmış ve 26 tanesi de "Araştırma Enstitüsü Yıllıklarında" taksir edilmiştir. Geriye kalan 60 proje halen yürürlükte bulunmaktadır.

Ziraat Fakültesinin bölüm ve kürsüleri tarafından ele alınan önemli araştırma konuları aşağıda özetlenmiştir.

1. Zootekni Bölümü :

a) Doğu Anadolunun yerli doğukırmızı sığır ırkını ıslah etmek üzere, İsviçreden esmer sığır ve boğalarından ibaret küçük bir sürü getirilmiştir. Bir taraftan bu sürü genişletilirken, diğer taraftan da sürüdeki inek ve boğa-

lar üzerinde verim kontrolleri yapılarak yüksek verimli olanları seçilmektedir. Bu şekilde seçilen boğalar çiftçilerin elinde bulunan yerli ineklere verilerek elde edilen melezler üzerinde projeni kontrolleri yapılmaktadır.

b) Üstün kalitede yapağısı olan merinos koç ve koyunları seçilerek saf ırk halinde yetiştiricilere verilmektedir.

c) Yumurta ve et verimi yüksek olan tavuk ırkları tesbit edilerek bunların damızlık yumurta ve civcivleri bölge halkına ve çiftçisine dağıtılmaktadır.

d) Sığır, koyun ve tavuklar üzerinde yetiştirme tekniği, ekonomik yemleme ve besleme rasyonları üzerinde çalışmalar yapılmakta ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar hayvan yetiştiricilerine tavsiye edilmektedir.

2. Tarla Bitkileri Bölümü:

a) Bu bölüm tarafından ele alınan projelerde, Doğu Anadolunun hayvancılık bölgesi olduğu göz önünde tutularak, mer'a ıslahı ve yem bitkileri yetiştiriciliği çalışmalarına öncelik ve-

rılmıştır. Doğu Anadolu kıraç mer'alarının ıslah metodları tesbit edilmiştir. Halen ıslah edilen mer'alar üzerinde hayvan otlatmak suretiyle, uygulanan metodların ekonomik yönü incelenmektedir.

Doğu Anadolu bölgesinde yetiştirilebilecek üstün verimli yem bitkileri çeşitlerini tesbit etmek üzere yonca, korunga, bezelye, fiğ ve birçok buğdaygil yem bitkileri üzerinde geniş çalışmalara girilmiştir. Bu çalışmaların bazılarında elden edilen çeşitlerin tohumları az miktarlarda da olsa bölge çiftçisine verilmeğe başlanmıştır.

b) Doğu Anadolu kışlarında ve susuz kıraç şartlar altında yetişebilen üstün verimli 4 tane kışlık arpa çeşidi tesbit edilmiştir.

c) Doğu Anadolu şartlarında gelişebilen ve yüksek verimli bir tetraploid çavdar çeşidi temin edilerek bu çeşidin tohumu Doğu Anadolu çiftçisine dağıtmaya başlanmıştır.

d) Hayvan yemi olarak Doğu Anadolu kışlarına dayanabilecek kışlık bir yulaf çeşidi elde etme çalışmaları devam etmektedir.

e) Uzun yıllardan beri Doğu Anadolu'da kışlık olarak ekilen, fakat bilhassa yağışı bol olan yıllarda pas hastalığına yakalanan, gübrenince yatan dolayısı ile verimi düşük olan 305 Yayla buğdayının yerini alabilecek üstün verimli buğday çeşitleri elde etmek üzere girişilen çalışmalar başarılı sonuçlar vermiştir. Bu çalışmalarla pasa ve yatmaya karşı dayanıklı, Doğu Anadolu'nun şiddetli soğuklarına dayanabilen 3 buğday çeşidi tesbit edilmiş ve bunların tohumları çiftçiye dağıtılmağa başlanmıştır.

f) Doğu Anadolu şartlarında yetiştirilecek üstün verimli fasulye, nohut, mercimek, bezelye gibi yemeklik baklagiller üzerinde geniş çalışmalara girişilmiştir.

g) Önemli bir patates üretim merkezi olan Doğu Anadolu'da yetiştirilmek üzere hastalıklara dayanıklı, yüksek verimli ve üstün kaliteli patates çeşitleri tesbit edilmiştir. Bu çeşitlerin tohumları üretilip en kısa zamanda çiftçiye verilecektir.

Bundan başka pancar, ayçiçeği, aspir gibi endüstri bitkileri üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.

2. Toprak Bölümü :

a) Doğu Anadolu bölgesindeki toprakların çeşitli karakterlerini tesbit etmek üzere çalışmalara girişilmiştir. İlk plânda Erzurum, Kars, Sarıkamış, Elazığ, Rize ve Malatya illerindeki toprakların bazı özellikleri tesbit edilmiş durumdadır. Bu çalışmalar daha ayrıntılı olarak bölgenin diğer toprakları üzerinde de yapılacaktır.

b) Doğu Anadolu'da yetiştirilen pancar, patates ve buğday gibi önemli mahsüllere verilecek gübrelere cins ve ekonomik miktarlarını tesbit etmek, bunların topraktaki kalıcı tesirlerini incelemek üzere çalışmalar yapılmaktadır.

c) Azot, fosfor ve potasyum gibi ana besin elementlerine ilâveten Erzurum ovası topraklarında görülen minor element noksanlıkları tesbit edilmekte ve bunların giderilme çareleri aranmaktadır.

d) Erzurum Ovası topraklarının veya bitki tohumlarının azot bakterileriyle aşılmasının yonca, korunga

fasulye, patates ve buğday mahsullerinin gelişme ve verimlerine etkisi araştırılmaktadır.

e) Erzurum ve Elazığdaki üniversite arazilerinin ve Sivas'ın Ulaş Devlet Üretim Çiftliği topraklarının erozyonunu önleme çareleri üzerinde durulmuştur.

4. Kültürteknik Ziraat Alet ve Makinaları Bölümü :

a) Doğu Anadolu'nun ziraat işletmelerinde kullanılan ev, ahır, kümes ve samanlık gibi binaların halihazırdaki durumları; kullanılan malzeme, inşaat tarzı ve ölçüleri bakımından incelenmiş ve bunların ıslahı için gereken tedbirler tesbit edilmiştir.

b) Sulama ve drenaj konusunda Erzurum, Erzincan ve Iğdır ovalarının toprakları, su kaynakları ve bunlardan faydalanma esasları; patates gibi önemli bazı mahsüllerin su istihlâki üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

c) Ziraat alet ve makinaları konusunda; Erzurum, Aşkale, Pasinler ve Horasanda kullanılan enerji kaynakları ve bu kaynakların ziraat üretiminde kullanılma imkânları; yerli akümülatörlerin dayanma durumları ve bunların ziraat makinalarında kullanılma yolları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bundan başka, patates ziraatında ekim ve hasat işlerinde alet ve makina kullanma imkânları üzerinde de bir çalışma halen devam etmektedir.

5. Ziraat Ekonomisi Bölümü :

a) Doğu Anadolu'nun Kuzey-Doğu Anadolu, Pasinler ovası ve Muş Alparslan Devlet Üretim Çiftliğinde yetiştirilen önemli mahsüllerin ekonometrik analizleri yapılmış ve bu hususta uy-

gulanması gereken ekonomik tavsiyeler ortaya konmuştur.

b) Doğu Anadolu'nun 19 ilinde bulunan ziraat işletmelerinde çeşitli yönlerden ekonomik incelemeler ve istihsal kaynaklarının alternatif kullanılma şartları üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

c) Doğu Anadolu Bölgesindeki hayvan besiciliğinin ekonomik durumu, et fiyatları, asgari geçim ve parakende fiyatlar üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

d) Doğu Anadolu ziraat işletmelerindeki arazi mülkiyeti ve çeşitli işletme şekillerinin ziraat istihsale etkisi ve tarımın kalkınmasında tarım kredi kooperatiflerinin rolü üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.

6. Bağ-Bahçe Kürsüsü :

a) Doğu Anadolu şartlarında yetiştirilebilen erkenci domates, biber, soğan, marul, lahana gibi sebze çeşitleri tesbit edilmiş ve bunların tohum ve fideleri bölge çiftçisine dağıtılmağa başlanmıştır.

b) Meyvecilik ve bağcılık konusundaki çalışmalar bölgedeki mikroklimalara teksif edilmiştir. Erzincan ilinde yetiştirilen üzüm çeşitleri ve bunların özellikleri tesbit edilmiştir. Aynı ildeki önemli meyve türlerinin pomolojik özellikleri üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.

c) Bahçe mimarisi konusunda Doğu Anadolu şehirlerindeki yeşil sahalarda tesis ile ilgili problemler ve ana prensipler tesbit edilmiş ve Van Gölü çevresi ile ilgili problemler incelenmiştir. Doğu Anadolu'da yetiştirilebilecek süs ağaç ve çalı çeşitlerinin tesbiti üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.

7. Bitki koruma Kürsüsü :

a) Doğu Anadoluda bazı önemli bitki zararlılarının biyolojileri incelenmekte ve bu zararlılarla mücadele metodları üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

b) Erzurum-Karasu civarında hububat içinde yetişen önemli yabancı otlar ve bunlar'a mücadele metodları tesbit edilmiştir. Muş ovasının önemli bir yabancı otu olan meyan kökünün biyolojisi ve mücadelesi üzerindeki çalışma devam etmektedir.

8. Süt Teknolojisi Kürsüsü :

a) Doğu Anadolunun genel sütçülük durumu araştırılmış ve bu konu da yapılması gereken hususlar tavsiye edilmiştir.

b) Doğu kırmızı ve İsviçre esmer ineklerinin, bunların melezlerinin ve mor karaman koyunlarının süt verimleri ve süt kalitesi üzerinde bazı araştırmalar yapılmış bir kısım araştırmalar da halen devam etmektedir.

9. Mikrobiyoloji Kürsüsü :

a) Kars ve Erzurum illerindeki arılarda görülen Amerikan yavru  r kl ğ  hastalığı incelenmiş ve bu hastalıktan korunmak için alınması gereken tedbirler tesbit edilmiştir.

b) Doğu Anadolu hayvanlarında görülen Q humması üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.